

ODSZCZEPIENSTWO (191) *sb n*

-eństwo (190), -ęństwo (1).

Oba o jasne; -szczep- (3), -szczép- (1); -szczep- *Mącz, SarnStat*; -szczep- : -szczép- *BiałKat* (1:1); -eństwo (3) *Mącz, BiałKat* (2), -eństwo *SarnStat*.

sg N odszczepieństwo (27). ◇ *G* odszczepieństwa (49). ◇ *D* odszczepieństwu (2). ◇ *A* odszczepieństwo (27). ◇ *I* odszczepieństw(e)m (15). ◇ *L* odszczepieństwie (19). ◇ *pl N* odszczepieństwa (23). ◇ *G* odszczepieństw (6). ◇ *D* odszczepieństw(o)m (3). ◇ *A* odszczepieństwa (14). ◇ *I* odszczepieństwa (2) *LeovPrzep, WujNT*, odszczepieństwami (1) *PowodPr*. ◇ *A* odszczepieństwach (3).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVIII w.

1. Wystąpienie z jedności religijnej; schisma *Cn* (187) :

A. *W obrębie chrześcijaństwa* (181) : *LubPs* D3v; Niechay kxiądz Biłkup/ weyrzy ná fwoy kościół Rzymłki/ do ktorego fię rozmáite odłztzepieństwą potái[e]mnie wprowadziły: Izali máło Reguł álbo zakonow? ieden od drugie⁶⁰ rozny y odłztzepiony *KrowObr* B.

Szereg: »kacerstwo i odszczepieństwo« (1): Nad to wfgardzam/ wżelkie kaczerłtwa/ y odłzczeństwa [!]/ ktore by kolwie były [...] przeciw tym członkom przerzeczoným wiary Chrzefcijańłkiei *SeklWyzn* b2.

a. *Z pozycji katolików: nieuznawanie władzy papieża* [w tym: o Kościele Wschodnim (59)] (174) : *BiałKat* 128v marg; *KuczłKat* 75; Bo niełkąd inąd/ iáko Cyprian ś. powiáda/ rodzą fię odłzczeństwą/ iedno ftąd/ że Biłkupá Bożego nie łłuchaćie *WujJud* 123v, 20v; A iáko Grekowie znouu odłzczeństwu frozłże niłzli pierwłze y dłużłze záczeńł/ gdy Łácińłkie Kápłany z Bulgáryey mocą wyganiáli. *SkarJedn* 223; [ruski narodzie] miałes y brácią fwoię wiele zacnych ludzi z Rusłkie⁶⁰ pokolenia/ przez te włzytkie pięćłet lat/ ktorzy fię do Kościółá S. Rzymłłkiego iáko do głowy łwey odłzczeństwą náwracáli *SkarJedn* 356, A*, A**, 5, 63, 68 (31); Piotrá vczynił Chryłtus książęcim włzytkich Apólzłłow: áby kościół miał iednego nacelnieyłzego Chryłtułowego námiestniká [...]. Bo gdyby wiele głow było wkościelie/ przerwałby fię węzeł iedności/ wrozmałtym odłzczeństwie. *SkarŻyw* 337; Rozność Heretyctwá y odłzczeństwą tá iest/ [...] iłz Heretyctwo ma fáłłzywą náukę: á odłzczeństwu dla niezgody Biłkupiey/ od kościółá fię dzieli: włzákże niemáłz żadnego odłzczeństwą/ ktoreby łobie Heretyctwá nie vprzędł/ áby słufzne być łwoie od kościółá odłtápienie pokazáło. *SkarŻyw* 337; *LatHar* 113; *WujNT* 390, 516, 837, 860; *PowodPr* 29.

odszczepieństwo od kogo (1): Ták fię odłzczeństwu od łtárlżego/ y wżgárdá Przełżonych karze *SkarJedn* 364.

odszczepieństwo czyje [w tym: *ai poss* (7), *G pron* (5), *pron poss* (3)] (15): y zátym [carogrodzcy cesarze] inną rozną wiáre vczynić łobie/ náwymowkę odłzczeństwą łwego mułieli *SkarJedn* 209; Wracáiąc fię do domu księgi im dwoie ten Vmbert^{us}/ o ich odłzczeństwie nápiłane [...] zołtáwił. *SkarJedn* 251, A4v, 154, 253, 361, 368; *SkarKazSej* 706b. Cf »odszczepieństwo greckie«.

W połączeniach szeregowych (3): *SkarJedn* 148; niezgody/ rozerwánia/ odłzczeństwą Chrzefciáńłkie y nieposłufzeństwu ku Chryłtułowi/ ktory miłóść nam łpełną rołkáuie/ Turkowi síły dodáią *SkarŻyw* 560; *SkarKazSej* 684a.

W przeciwstawieniach: »odszczepieństwo ... heretyctwo (6), jedność (2), kacerstwo« (9): Co ięft odzczepieństwo/ á czym rozne od Heretyctwá. *SkarJedn* A8, 154 [2 r.], D5v; *SkarŻyw* 337 [2 r.]; *ReszHoz* 135; Chryftus IESVS chcąc nas w iedności wiary záchowác/ iednego dał nawyźłżego wżytkiemu kościołowi [...] kápłaná. Do ktorego poki fię wżytkiego światá Biłkupi [...] zieżdzáli/ [...] iedność fię zátzymawáła á odzczepieńftwá nie było *SkarKaz* 40a; Odzczepieństwo czym rozne od kácerftwá *SkarKaz* Oooo2a.

W porównaniu (1): Odzczepieństwo ták ięft od Kácerftwá bliłkie/ iáko kłos od ziárná w ziemię wrzuconego. *SkarJedn* 340.

W wyjaśnieniu przenośni (1): [Grekowie] do íwego fię błotá y Dyabelłkiego dzieła/ to ięft/ rofterkow y odzczepieńftwá wroćili. *SkarJedn* 337.

W charakterystycznych połączeniach: karanie odszczepieństwa, nawalność, przyczyna (2), upor; niezgoda w odszczepieństwie; odszczepieństwo rodzi się (narodziło się) (2), wszczęło się; odszczepieństwa bronić (2), nie dopuszczać; wroćić się do odszczepieństwa, przyzwyczaić; z odszczepieństwa wybawiony, wyniść; odszczepieństwo gromić, naśladować (2), pokryć (3), siać (2), wychwycić; odszczepieństwem oderwać się, podkopany, zginąć; udać się za odszczepieństwem, zniewolony; przy odszczepieństwie stać; w odszczepieństwie leżeć, naśladować, zginąć.

Wyrażenia: »odszczepieństwo greckie« [szyk 4:4] (8): Ięfli też ktorzy przodkowie wáłzy o tych odzczepieńftwách Greckich niewiedzieli/ á ieden kościoł S. iáko máią w Kredzie íwoim/ wyznawali: tych potępic/ mym zdánim/ nie możem *SkarJedn* 354, A5, A5v, 267, 281; Znác pewnie íłz ná początku v Ruśi Rzymłkie y Lácínłkie kościoły były: ále gdy zá Greckim fię odzczepieńftwem po tym vdáli: Lácínłką księżą wypędzili Grekowie *SkarŻyw* 576; *PowodPr* 32 [2 r.].

»odszczepieństwo od jedności kościelnej (a. kościoła), od kościoła« (2:1): Bo iáko máła ráná ná początku co dzień więćłza/ gdy iey nie goiłz roście: ták odzczepieństwo od Kościołá/ co dzień w nowe y więćłze błędy idzie *SkarJedn* 341; Tylo bych rad ábyś te⁸⁰/ Narodzie Rułki práwie páłcem dotknął/ iż odzczepieństwo od kościelney iedności/ bez wielkich błędow/ y heretyctwá y zbáwieniu łzkodliwych zabobonow/ być nie może. *SkarJedn* 342, 231.

»odszczepieństwo ormiańskie« (1): Kátolicy [...] złożyli Concilium Florenłkie: chcąc odzczepieństwo Greckie y Ormiańłkie od ółtátniego požárćia tego Tyránná wychwycić. *PowodPr* 32.

Szeregi: »heretyctwo i odszczepieństwo« [szyk 2:1] (3): *SkarJedn* 227, 399; z dopułzczenia Bożego [...] mułzą być ná świecie haeretyctwá y odzczepieńftwá. *WujNT* 607. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.; w przeciwstawieniach 6 r.*]

»kacerstwo i (a, abo) odszczepieństwo« [szyk 6:4] (10): *KromRozm III* O6; Nie z inąd powłtály kácerftwá y národziło fię odzczepieńftwá/ iedno ztąd iż kápłaná Bożego nie łłucháią *SkarJedn* 62, 81; dawni Doktorowie kościelni/ kácerftwá y odzczepieńftwá mimo iednę religią Kátholłką zwáli Báłwanámi. *PowodPr* 28; Azya przednie czoło krześćiańftwá odzczepieńftwem y kácerftwłj zginęła. *PowodPr* 31 marg, 20, 30 [2 r.], 31 marg, 57. [*Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.; w innych połączeniach strukturalnych 6 r.*] [*Cf też c.*]

»odszczepieństwo i nieposłuszeństwo ku Kościołowi (a. ku stolicy rzymskiej, a. przeciw stolicy apostolskiej)« (3): Ták fię skończyło Pánstwo Greckie/ ták fię odszczepieństwá y nie posłuszeństwá ku kościołowi Bożemu zápláciły *SkarJedn* 324, 231, 277.

»odszczepieństwo i rozdwojenie (a. rozdzielenie) Kościoła« (2): (*marg*) O odszczepieństwie y rozdzieleniu kościoła. (—) O odszczepieństwie y rozdwojeniu Kościoła (tudzież o kácerstwie) ták rozumiał *SkarŻyw* 92.

»odszczepieństwo i rozerwanie« (1): [*św. Hieronim*] táz fię stolicą [*rzymską*] od odszczepieństwá y rozerwánia bronił. *SkarJedn* D5v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»odszczepieństwo albo roztargnienie« (1): Ieden bywa obieran/ áby głowę poştánowiwszy/ przyczynę odszczepieństwá álbo roztárgnienia oddalił. *WujJud* 154.

»rozterk i odszczepieństwo« (2): Wszakże nie długo potym záczełi Grekowie frogi bárzo y iádowity y na dłużej trfaiący rozterk y nowe odszczepieństwo *SkarJedn* 228, 337.

W przen (8) : Bo Piotrá S. potomkowie/ byli ząwždy y będą/ wiary S. powodem [...] y obronieniem [...] przeciw wśytkim nawáłościami odszczepieństwá y kácerstwá. *SkarJedn* 81; [*cesarz Michał z Focjuszem*] odwroćić chćiał Bułgáry od kościoła Rzymkiego: [...] a wnowe niewinnych Chrześcian wśy szátańskie niezgody y odszczepieństwá sieiác *SkarJedn* 219; OD tego czáfu to iest po Leonie 9 Papieżu ielzcze więcey w vporze swym y odszczepieństwie twárdzieli iáko skámieniáli Grekowie *SkarJedn* 253; Ná ten wielki á nádewśytki/ ná ktorých fię odszczepieństwo Greckie gásiło/ náznácznieyśy Synod/ [...] Grekowie przyiácháli *SkarJedn* 267; w ktorjm [*pokoju*]/ by byli trwáli [*Grecy*] á wpierwśy smrod odszczepieństwá niewpádli/ nigdyby w táką zgubę y pogáńskie ręce záprzedáni nie byli. *SkarJedn* 293; Okrom tego iż ci wiare twoię ci swarliwi Grekowie přetko sprostnym odszczepieństwem zákwasili *SkarJedn* 356, 255; Kto fie wilkom drapieżnym zártawia/ áby owiec krwią fyná Bożego oblanych/ kácerstwámi y odszczepieństwámi ták dálece nie požyráli? *PowodPr* 20.

α. *O antypapieżu i jego zwolennikach* (4) : W odszczepieństwie onym zá Piotrá Leoná/ który fię fałszywym Papieżem czynił y Innocencyuszowi fię práwemu sprostnił: ták fię záchował *SkarŻyw* 292, 164, 166.

odszczepieństwo czyje (1): Bo od tego czáfu gdy iuśz ono odszczepieństwo Piotrá Leoná wśtáło/ [...] *SkarŻyw* 165.

β. *Głoszenie lub wyznawanie zasad wiary niezgodnych z katolicyzmem [w tym: o ówczesnych nurtach reformacyjnych* (19)] (69) : *SeklKat* O4; *GroicPorz* ii4v [2 r.]; Iż będą między wami wtzyćielowie/ ktorzy potáiemnie wprowadzá odszczepieństwá sśkodliwe/ teśz páná który ie odkupił przác fie *KrowObr* A4v; dla trzech rzeczy Koncilium Papież złożył/ iedná/ áby odszczepieństwá były wykorzeniony/ drugie/ áby kościołowi pierwśzá náuka byłá przywrocona/ potym áby był pokoy wewśzem krześciaństwie záchowan *BielKron* 224v, 186, 187 *marg*, 187v, 224v, 225v; *RejZwierc* 259v; Tenći iest Kościół ieden Powśzechny/ mowi Auguśtyn święty/ ktoremu rozne odszczepieństwá rozmáite imioná dawáią [...] (iáko Luterani/ Kálwiniśtowie [...] etc.) *WujJud* 116; Ceremonie rozne wiári nie tárgáią: ále rozne wykłády y odszczepieństwá [!]. *WujJud* 140v *marg*, 16, 17, 221v, L12v, Nn5; *BudNT* 1.*Cor* 11/16[18], 2.*Petr* 2/1; *ModrzBaz* 79; *ReszPrz* 93; Początek wśyśtkich odszczepieństw iest przyśtawianie do ósobnych miśtrzew. *WujNT* 578 *marg*; Lecz byli y fałszywi

prorocy między ludem/ iáko y między wámi będą fałszywi náuczyciele/ ktorzy *chytrze* wprowadzą odłzczepiénstwá zátrocenia *WujNT 2.Petr 2/1*, s. 253, 463, 579, 606 *marg*, Aaaaaa3; *SarnStat* 898.

odszczepieństwo czyje (3): *WujJud* 171, 242v; Ten pokoy haeretykowie gwałcá y tágáią hániebnymi odłzczepiénstwý íwemi. *WujNT* 366.

W połączeniu z imieniem twórcy herezji (1): Przez trzecią [trąbę rozumie się]/ odłzczepiénstwo iefzcze poślednieyże Sámołátená y Ariuřzá. *WujNT* 857.

W połączeniach szeregowych (7): Na duchowny řád prziiřlufayá řádzicz roznicze wiary s. Krzeřcziiiankiei Kaczerřtwa, odłzczepiénřtwa, bliuznienia przeciwko Bogu, odřtápienia zakonu alias apořtáfia *ComCrac* 20; *KrowObr* 36; y ktemu wřzytká Polřká iest wřzykowána/ áby oná przeciřwko kácerřtwu/ odłzczepiénřtwu/ j pogáńřtwu [...] záuřze w řyzyku gotowa řtáá. *OrzRozm* M3v, M2; *WujJud* 76; Lecz prawdziwie nic inřzego nie rořkázuie Pan tymi řłowy/ iedno áby řię nikt nie czynił kácermiřtrem/ to iest wodzem y herřtem iákichkolwiek řekt/ kácerřtw/ y odłzczepiénřtw. *WujNT* 98; Niřkąd řię herezye y odłzczepiénřtwá/ y niezgody nie wřczynáią: iedno řtád/ iz kářłaná nawyřřzego nie řłucháią *SkarKazSej* 674b.

W charakterystycznych połączeniach: odszczepieństwo haniebne, niezbożne, obłędliwe, okrutne, straszne, szkodliwe, żalosne (2); *niezgoda odszczepieństwa, początek* (2), *przyczyna* (3), *uspokojenie, wykorzenie; odszczepieństwo jest wykorzione; odszczepieństwa mnożą się* (2), *wszczynają się; czynić odszczepieństwo* (3), *hamować, odrzucać, potępiać, przeklinać, wprowadzić* (3), *wygasić; w odszczepieństwo wpaść; rozerwać odszczepieństwem; chrzcić się w odszczepieństwie, doświadczony, unosić się.*

Wyrażenie: »odszczepieństwo od wiary starożytniej« (3): piřmo ř. iáwnie oznaymia [...] iz przyřcie Antychriřtá/ ma być ořtátecznego práwie czářu/ przed řkończeniem řwiátá/ á ktemu ma ie poprzedzić odřtápienie/ to iest odłzczepiénřstwo od wiary řtárożytney *CzechEp* 349, 349 [2 r.].

Szeregi: »bałwochwalstwo i odszczepieństwo« (1): [Bóg] zřemu człówiekowi dla grzechow iego/ á zwářłzczá dla bářłochwářłřtwa y odłzczepiénřtwá/ ořobliwá onę řářkę odeymuie *WujNT* 526.

»odszczepieństwo i (albo) bład (a. wiara obłędliwa)« [szyk 2:2] (4): *GliczKsiąř* L5v; *LeovPrzep* C4v; Prawdác iest/ řec Pan Bog w tym iáwny gniew řwoy pokázuie/ ále tego przyczyná řá błedy y odłzczepiénřtwá okrutne wářze *WujJud* 242v, 27. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»odszczepieństwo ani grzech« (1): Ná tey opoce zbuduieř/ mowi [Chryřtus]/ Kořcioł/ ktorego wliczki Piekielne/ to iest řadne odłzczepiénřtwá/ áni grzechy nieprzemogá. *WujJud* 120v.

»kacerstwo i (a1)bo odszczepieństwo« (9): Abowim nye z ináđ řye řřczęły kácyřřtwá/ áłbo odřřczepyenřřtwá řye národzřly/ yedno z tąd/ iz kářłaná bořego łudzye nyepořłuffni *KromRozm III* M2, L8; *KrowObr* A4v; ále iáko y chrzeřřt/ máłło wářny iest ónemu/ ktory řwiatu řłowy á nie wczynkiem řye zářzeka: tákci y ónemu/ ktory w kácerřřtwie áłbo w odłzczepienřřtwom/ w ktorych y Zydowřkie y po Chriřřtusie wřzyřřtkie błedy Kácerřřkie zbiřł/ y potępił *WujJud* 51, 117; *SkarJedn* 249; *WujNT* 369, 417. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.]

»niezgoda i odszczepieństwo« (1): Pierwřza częřć řřřtu, o niezgodách y odłzczepiénřřtwách dla rořnych kářnodzieiow y krzćcielów. *WujNT* 577 *marg*. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»odstąpienie albo (to jest) odszczepieństwo« (3): żeby aż prawie ostateczne⁸⁰ czału przed skończeniem swiata/ odstąpienie to miało być: albo odszczepieństwo od wiary itarozytney. *CzechEp* 349, 349 [2 r.]. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»odszczepieństwo i rozerwanie« [szyk 2:1] (3): namieftnicy Apoftolfcy itarac fię maia/ aby iedność kościelną od wízelakie⁸⁰ rozerwania y odszczepieństwa zachowali. *WujNT* 419, 579; *SkarKazSej* 671.

»odszczepieństwo albo schizma« (1): APoštoł wielki Páweł S. funduiac v Grekow wiare S. [...] pilnie ich prosił [...] / aby iedno mowili/ iedno rozumieli/ a odszczepieństwa albo schizmow miedzy sobą nie czynili. *SkarJedn* 155.

»seкта albo odszczepieństwo« (1): Iż będą miedzy wami fałszywi vtzycielowie/ ktorzy fkrycie w prowadzą Sekty albo odftzciepieństwa ftkodliwe *KrowObr* 137v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

W przen (6) : Lepyey iż sie dostánye z dobrego náuczycyela do żywota wiecznego/ nizeliby tu ná tem fwyecye nápiwfy sie odftzciepyeństwa albo błędu za inflemi Heretykami isć myał *GliczKsiqz* L5v; Miałto wod iálnych y przezroczytych prawdy/ nápoies ie krwią odszczepieństwa y wymyslow ludzkich. *BibRadz* II 141a marg; Kogoż tedy ná te Duchowne doftoienstwa/ [...] rádzyey obierac maia/ iedno ludzi wzzone: ktorziby y chcieli y mogli on wftytek vrząd náuczania/ [...] a odszczepieństw wykorzenia/ ná sobie przyftoynie ność? *ModrzBaz* 132v; Aby nadzieia wiernych była pewna/ ktora [...] nigdy żadną burzą swiętokrádzkiego odszczepieństwa nie może być wywrocona. *WujNT* 97; Bo pycha iest matką odszczepieństwa. *WujNT* 740; iż ná kościół [...] miały powftac wielkie prześladowania/ y itrażne a zarázliwe odszczepieństwa *WujNT* 837.

b. *Z pozycji innowierców o katolikach, głównie jako tych, którzy odstąpili od zasad głoszonych przez Chrystusa* (3) : [fałszywi bracia] potępyaią prawdę Ewányeliey swiętey/ maiać ią za odszczepieństwo *LubPs* Gv.

odszczepieństwo czyje (2): nie náłzá wiara z ich kacerstwa/ ale ich odszczepieństwo z náłzey wiary *CzechEp* 358, 359.

c. *Z pozycji wyznawców Kościoła Wschodniego* (1) :

Szereg: »odszczepieństwo i kacerstwo« (1): do dnia dzisiejszego/ iako tá [wiara rzymska] ony [wiare grecką i ormiańską]/ tak też ony tę za odszczepieństwo y kacerstwo maia *CzechEp* 13.

B. *W obrębie judaizmu Starego Testamentu* (6) : Sálomon/ iał sie zbytecznego gámractwa/ zwálzaczá z niewiáltami pogánfkimi przeciw zakonowi Pánfkiemu/ y položyl zmázę y odszczepieństwo w narodze swoim *BielKron* 78v.

a. *O odłamach judaistycznych* (4) : ktory [Jeroboam] maiać część krolestwa Roboámowego/ ná zátzymanie rozdziału onego wymyślił rozdzielić wiare/ y odszczepieństwo fundowac miedzy lud Boży. *SkarKazSej* 684b.

odszczepieństwo czyje (1): *PowodPr* 8 cf »odwrocenie albo odszczepieństwo«.

Szeregi: »odwrocenie albo odszczepieństwo« (1): Gdyż rozmnożyły sie w nich [w panach] Bogu wiary złamanie/ y zmocniły fię odwrocenia (albo odszczepieństwa) ich. *PowodPr* 8.

»(sekta ani) heretyctwo (a. herezyja) ani (abo) odszczepieństwo« (2): S. Páweł odpowiada/ iż [wiara chrześcijańska] nie iest żadną fektą/ áni haeretyctwem/ áni odłzczepieństwem. *WujNT* 495, 496.

b. *O buntowaniu się przeciw władzy kapłanów (1)* : Nigdziełz frogości więtfzey nieużył/ iáko nád tymi oycy wšytkich Heretykow [*Datanem, Chore i Abironem*] ktorzy fię kápłanom y vrzędnikom Bożym/ íprzećiwia [...]. Ták był Moyżelz ná odłzczepieństwá frogi/ gdy tego było potrzebá. *SkarŻyw* 483.

2. *Błędne twierdzenie religijne (z pozycji innowierców) (2)* : Bo iellibyś chciał thák rozumieć o cieie iego iáko o wšzechmocnym BoŃwie iego/ tedy fię thego ítrzelz ábyś ná iákie íproŃne odłzczepieństwo nie wpadł *RejPos* 88v.

Szereg: »bluźnierstwo i odszczepieństwo« (1): Na ólme bluznierŃtwo y odłzczepieńŃtwo/ [czytaj] do Rzimia. viij. cap. *SeklKat* O4v.

3. *Odlączenie się, utrata kontaktu fizycznego (2)* : Schisma, Latine scissura, Skálá/ roŃtápianie/ rozliędzienie/ odłzczepieństwo. *Mącz* 371c.

W porównaniu (1): Bo iáko członki w iednym cieie odłzczepieńŃtwá mieć nie mogá [...]: tak teź y w iednoŃci koŃciołá ChryŃtuŃowego/ narody ChrzeŃciáńŃkie y wšyŃcy wierni być iáko iedno ciáło winni íá. *SkarJedn* 155.

Synonimy: 1.A. cf ODSZCZEPIENIE.

Cf **ODSZCZEPIENIE**